

ความคิดเห็นต่อการพึ่งพากันได้ในชุมชนของเกษตรกรในระบบชลประทานขนาดเล็ก
ในจังหวัดเชียงใหม่

Farmers' Opinions towards the Interdependency of their Community
in Small Scale Irrigation System, Chiang Mai

จุฑาทิพย์ เฉลิมผล ภัทรสุดา จบแล้ว* และรุจ ศิริสัญลักษณ์

Juthathip Chalermphol, Pattarasuda Joblaew* and Ruth Sirisunyaluck

ภาควิชาพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ 50200

Department of Agricultural Economy and Development, Faculty of Agriculture, Chiang Mai University

Chiang Mai, Thailand 50200

*Corresponding author: pattarasuda.237@gmail.com

Received: January 07, 2021

Revised: April 09, 2022

Accepted: April 25, 2022

Abstract

The main purpose of this research was to study the relationship between obstacles in agricultural occupation and the interdependence of people in the community. The sample group was 589 farmers living in an area under a small scale irrigation system in Chiang Mai. Data was collected via questionnaires and analyzed using statistics including frequency, percentage, minimum, maximum, mean, standard deviation, and Pearson's product moment. The results showed that 79.12% of farmers were male, lived in the community for an average of 48.54 years, had an average income from agriculture of 3,060.32 Baht per month, and most (73.68%) had debt. Farmers' overall opinion was at the level of agreeing that people in the community could be interdependent ($\bar{x}=2.72$). They agreed that most of the people in their community were honest and trustworthy, willing to help when needed, and ready to help when there was an urgent matter. Farmers' obstacles to farming were the fast-changing price of inputs, uncertain product price, and collapse of irrigation infrastructure. This study revealed that obstacles in occupation were significantly correlated with interdependency ($r=0.113$). This means that the higher the level of occupational obstacles, the more interdependency of the community.

Keywords: interdependence, obstacles in agricultural occupation, agricultural community

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับอุปสรรคในการประกอบอาชีพการเกษตรกับการพึ่งพากันได้ของคนในชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา คือ เกษตรกรในระบบชลประทานขนาดเล็กในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 589 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรร้อยละ 79.12 เป็นเพศชาย อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นเวลาเฉลี่ย 48.54 ปี มีรายได้จากการเกษตรเฉลี่ย 3,060.32 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่ร้อยละ 73.68 มีหนี้สิน เกษตรกรมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยว่า คนในชุมชนสามารถพึ่งพากันได้ ($\bar{X}=2.72$) โดยเห็นว่าคนในชุมชนมีความซื่อสัตย์และเชื่อถือได้ มีความเต็มใจช่วยเหลือเมื่อต้องการให้ช่วย และเมื่อมีเรื่องเร่งด่วนคนในชุมชนพร้อมที่จะช่วย เกษตรกรมีอุปสรรคในการประกอบอาชีพการเกษตร คือ ราคาปัจจัยการผลิตที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความไม่แน่นอนของราคาผลผลิต และความเสียหายของโครงสร้างระบบชลประทาน และเมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุปสรรคในการประกอบอาชีพการเกษตรกับการพึ่งพากันได้ของคนในชุมชนพบว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์เชิงบวก ($r=0.113$) อธิบายได้ว่า ถ้ามีระดับอุปสรรคในการประกอบอาชีพการเกษตรมากขึ้น ชุมชนจะมีการพึ่งพากันมากขึ้น โดยอุปสรรคในการประกอบอาชีพการเกษตรมีความสัมพันธ์กับการพึ่งพากันได้ของคนในชุมชน

คำสำคัญ: การพึ่งพากัน อุปสรรคในการประกอบอาชีพการเกษตร ชุมชนเกษตร

คำนำ

สังคมไทยมีพื้นฐานดั้งเดิมเป็นสังคมเกษตรกรรม คนไทยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบท มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับอาชีพเกษตรกรรม (Posita, 2012) โดยมีประชากรในภาคเกษตรกรรมถึงประมาณ 25 ล้านคน หรือเกือบร้อยละ 40 ของประชากรทั้งประเทศ (Junthapong and Thepkham, 2018) ภาคเกษตรกรรมจึงมีความสำคัญต่อสังคมไทยในชนบทมาเป็นระยะเวลายาวนาน วิถีชีวิตของชุมชนหมู่บ้านไทยอยู่อย่างพึ่งพิงกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นระบบคุณค่าที่ทำให้กลุ่มคนอยู่รวมกันอย่างเป็นสุขได้ ไม่ว่าจะเป็นพิธีสืบชะตา ดิน น้ำ ป่า พิธีบวชป่า ระบบเหมืองฝาย การขอฝน และการเอามือเอาแรงลงแขก เป็นต้น ในการผลิตทางการเกษตรชาวบ้านมีครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต มีแรงงานจากสมาชิกในครอบครัว อาศัยวัตถุดิบที่มีในชุมชนท้องถิ่น ชาวบ้านจะคิดถึงการผลิตเพื่อให้สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ก่อน หากมีเหลือจากการบริโภคจึงขาย หรือแลกเปลี่ยนกันภายในชุมชน ซึ่งลักษณะวิถีชีวิตแบบนี้สะท้อนให้เห็นถึงการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน การพึ่งพิงกันเองในชุมชน และการพึ่งพิงกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ (Thailand Plus, 2018)

อย่างไรก็ตามในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมมักมีอุปสรรคมากมาย จากบทความนวัตกรรมการเกษตร: ทางออกปัญหาความเหลื่อมล้ำของไทย Junthapong and Thepkham (2018) พบว่าอาชีพเกษตรกรรมไม่สามารถให้ความมั่นคงกับครัวเรือน และมีรายได้ไม่เพียงพอทำให้สมาชิกครัวเรือนต้องเคลื่อนย้ายแรงงานไปยังนอกภูมิภาคเพื่อหารายได้อื่น ๆ เป็นแหล่งรายได้สนับสนุนอีกทางหนึ่ง โดยปัญหาหลักของเกษตรกรไทย คือ ปัญหาด้านที่ดินและการใช้ที่ดิน เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองขนาดเล็ก ปัญหาราคาพืชผลไม่แน่นอน ปัญหาความไม่เพียงพอของน้ำที่ใช้ในการเกษตร

ปัญหาสภาพภูมิอากาศแปรปรวนทำให้ผลผลิตเสียหาย การขาดความรู้และไม่ได้รับคำแนะนำที่เพียงพอ รวมถึง ปัญหาความเสี่ยงจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐและ เอกชน (Petcharat *et al.*, 2019)

ในสถานการณ์ที่ชุมชนของเกษตรกรกำลัง ประสบปัญหาต่าง ๆ อยู่ นั่น หากเกษตรกรสามารถ ช่วยเหลือตนเองได้ โดยยึดหลักของการพออยู่พอกิน ช่วยเหลือตนเองก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น ตลอดจนเกษตรกรมีการพึ่งพาช่วยเหลือกันได้ในระดับ ชุมชน อาศัยการมีส่วนร่วม มีคุณธรรมต่อกัน รักษา ผลประโยชน์ส่วนรวมร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปัน ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ (Punyasing, 2014) อาจสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ และจะส่งผลเชิงบวกต่อการพัฒนาประเทศ ในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเชิงเศรษฐกิจ การเมือง และ สังคม เนื่องจากชุมชนท้องถิ่นเป็นหน่วยพื้นฐานและเป็น รากฐานที่สำคัญของประเทศ (Weeraphanpong, 2014) โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งน้ำและระบบชลประทานเป็น ปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนศักยภาพการผลิตและเพิ่ม รายได้ให้แก่เกษตรกร จากข้อมูลสถิติที่พบว่า คราวเรือน ภาคการเกษตรในพื้นที่ชลประทานมีรายได้สูงกว่า คราวเรือนที่อยู่นอกเขตชลประทานถึงประมาณ 3 เท่า การจัดสรรน้ำตามความต้องการและเหมาะสมจึงมี ความสำคัญต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิต ส่งผล อย่างยิ่งต่อรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือน เกษตรกร (Phongrattananugul and Sirikanchanarak, n.d.) การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำในระบบชลประทานขนาดเล็ก ในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นกิจกรรมหนึ่งที่กรมชลประทาน ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ น้ำชลประทาน และบำรุงรักษาระบบชลประทานได้อย่าง เข้าใจตามหลักวิชาการ สอดคล้องกับความต้องการของ เกษตรกรในพื้นที่นั้น ๆ กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน คือ กลุ่ม เกษตรกรซึ่งนับเป็นกลุ่มหลักของชุมชนชนบท การศึกษาและทำความเข้าใจถึงอุปสรรคในการทำ

การเกษตรเชื่อมโยงถึงการพึ่งพากันของคนในชุมชน จะสามารถสะท้อนถึงศักยภาพในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ของชุมชน โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำที่มีความสำคัญต่อการ ทำการเกษตร และมีความอ่อนไหวต่อความสัมพันธ์ของ คนในชุมชนที่มีส่วนเป็นเจ้าของร่วมกัน การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกร ในระบบชลประทานขนาดเล็กต่อการพึ่งพากันได้ในชุมชน อุปสรรคที่มีผลต่อการประกอบอาชีพการเกษตรของ เกษตรกร และการหาความสัมพันธ์ระหว่างระดับอุปสรรค ในการประกอบอาชีพการเกษตรกับการพึ่งพากันได้ ของคนในชุมชน ผลการศึกษาครั้งนี้อาจเป็นประโยชน์ แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการอยู่ร่วมกันของ คนในชุมชน โดยส่งเสริมการพึ่งพากันได้ของคนในชุมชน อันเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนเกษตร ได้อย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความคิดเห็นของเกษตรกร ต่ออุปสรรคที่มีผลต่อการประกอบอาชีพการเกษตรกับระดับ ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการพึ่งพากันได้ในชุมชน และตั้งสมมติฐานว่าถ้ามีอุปสรรคมากจะมีการพึ่งพากัน ในชุมชนมากขึ้น ทำการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2562 เก็บข้อมูล ในพื้นที่ 11 อำเภอ ของจังหวัดเชียงใหม่ ประชากร เป้าหมาย คือ เกษตรกรผู้ใช้น้ำในระบบชลประทานขนาดเล็ก จำนวน 30 กลุ่ม กลุ่มละ 40-50 ราย รวมทั้งหมด 1,248 ราย ซึ่งอาศัยอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ได้แก่ สันทราย ดอยสะเก็ด สารภี สันป่าตอง จอมทอง แม่แจ่ม แม่แตง แม่วาง แม่อาย ไชยปราการ และฝาง ผู้วิจัยกำหนดขนาด ตัวอย่างตาม Yamane (1973) ที่ระดับนัยสำคัญ (α) 0.05 โดยยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่าง ได้ 3 เปอร์เซ็นต์ ($e=0.03$) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 589 ราย ทำการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

(Simple random sampling) จากกลุ่มผู้ใช้น้ำทั้ง 30 กลุ่ม ตามสัดส่วนที่คำนวณได้ของแต่ละกลุ่ม (Proportional allocation) จนครบจำนวน 589 ราย เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วยคำถามปลายปิดและปลายเปิด ในส่วนของคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการพึ่งพากันได้ในชุมชน เป็นคำถามที่ให้ตอบตามมาตรวัด 4 ระดับ คือ 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2 = ไม่เห็นด้วย 3 = เห็นด้วย 4 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ดังนี้

1.00 – 1.75 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

1.76 – 2.50 = ไม่เห็นด้วย

2.51 – 3.25 = เห็นด้วย

3.26 – 4.00 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง

และคำถามเกี่ยวกับอุปสรรคที่มีผลต่อการประกอบอาชีพการเกษตรของเกษตรกรเป็นคำถามที่ใช้มาตรวัด 5 ระดับ คือ 1 = น้อยที่สุด 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด

1.00 – 1.80 = น้อยที่สุด

1.81 – 2.60 = น้อย

2.61 – 3.40 = ปานกลาง

3.41 – 4.20 = มาก

4.21 – 5.00 = มากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติอ้างอิง คือ สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับอุปสรรคในการประกอบอาชีพการเกษตรกับระดับการพึ่งพากันได้ในชุมชน

ผลการวิจัย

ลักษณะพื้นฐานบางประการทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ใช้น้ำในระบบชลประทานขนาดเล็ก จำนวน 589 ราย พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 79.12 เป็นเพศชาย จำนวนประมาณ 1 ใน 3 (ร้อยละ 38.71) มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 70.62) จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นเวลาเฉลี่ย 48.54 ปี ส่วนใหญ่มีรายได้จากการเกษตรเฉลี่ย 3,060.32 บาทต่อเดือน เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 73.68) มีหนี้สิน (Table 1)

Table 1 Farmers' demographic data

(n = 589)

Variables	Number	Percent	Min	Max	$\bar{x}$	SD
Gender						
Male	466	79.12				
Female	123	20.88				
Age (years)						
≤ 20	1	0.17	17	85	55.90	10.897
21 – 30	11	1.87				
31 – 40	41	6.96				
41 – 50	115	19.52				
51 – 60	228	38.71				
> 60	193	32.77				
Education level						
No formal education	20	3.40				
Primary	416	70.62				
Secondary	110	18.68				
Diploma	15	2.55				
Bachelor's degree	28	4.75				
Period living in community (years)						
≤ 20	42	7.14	1	84	48.54	16.540
21 – 30	70	11.88				
31 – 40	65	11.03				
41 – 50	109	18.51				
51 – 60	162	27.50				
> 60	141	23.94				
Agricultural income (Baht/month)						
≤ 1,000	178	30.20	0	27,158.10	3,060.32	3,639.978
1,001 – 5,000	325	55.17				
5,001 – 10,000	58	9.90				
10,001 – 15,000	14	2.37				
15,001 – 20,000	11	1.86				
> 20,000	3	0.50				
Indebtedness						
No debt	155	26.32				
In debt	434	73.68				

ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการพึ่งพากันได้ในชุมชน

การศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการพึ่งพากันได้ในชุมชนในประเด็นต่าง ๆ จำนวน 12 ประเด็น พบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ($\bar{X}$ =2.72) ว่าในชุมชนของตนสามารถพึ่งพากันได้ ประเด็นสำคัญที่เห็นด้วย คือ เมื่อมีปัญหาสามารถขอความช่วยเหลือจากคนในชุมชนได้ ($\bar{X}$ =3.18) คนส่วนใหญ่ในชุมชนนี้มีความเต็มใจช่วยเหลือได้เมื่อต้องการ ($\bar{X}$ =3.16) คนส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นคนซื่อสัตย์

และเชื่อถือได้ ($\bar{X}$ =3.08) และเมื่อมีเรื่องเร่งด่วนคนในชุมชนพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ ($\bar{X}$ =2.97)

เกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนี้ ($\bar{X}$ =3.39) และรู้สึกว่ามีคนอย่างตนในหมู่บ้าน จะสามารถทำให้หมู่บ้านนี้น่าอยู่มากขึ้น ($\bar{X}$ =3.29) ในทางตรงกันข้ามเกษตรกรไม่เห็นด้วยว่า ในชุมชนนี้มีใครบางคนพยายามเอาเปรียบตน ($\bar{X}$ =2.16) คนในชุมชนสนใจแต่สวัสดิภาพของตนเองตลอดเวลา ($\bar{X}$ =2.28) และตนไม่สนใจในความคิดเห็นของคนอื่น ($\bar{X}$ =2.20) (Table 2)

Table 2 Farmers' opinions towards community interdependence

(n = 589)

Farmers' opinion	$\bar{X}$ (SD)	Meaning
Most of the people in this community are honest and trustworthy.	3.08 (0.637)	Agree
People in the community are always interested in their welfare.	2.28 (0.784)	Disagree
Someone in this community has tried to take advantage of you.	2.16 (0.843)	Disagree
You are not interested in the thoughts of others in the community.	2.20 (0.911)	Disagree
Most people in this community are willing to help when someone need it.	3.16 (0.650)	Agree
You have a feeling of belonging to this community.	3.39 (0.630)	Strongly agree
When urgent matter, there are people in the community ready to help.	2.97 (0.771)	Agree

Table 2 (Continued)

Farmers' opinion	$\bar{X}$ (SD)	Meaning
When you have a problem, you can seek help from people in the community.	3.18 (0.714)	Agree
If someone in the village borrows money from other people in the village, the borrower will bring the money back.	2.91 (0.814)	Agree
You can leave your children with someone in the village, when away from home for one day or have urgent matters.	1.70 (0.932)	Strongly disagree
If you borrow a small amount of money from your neighbor because of urgent matters, neighbors will lend you free of interest.	1.73 (0.943)	Strongly disagree
If there are people like you in the village, they can make the village more livable.	3.29 (0.957)	Strongly agree
Total	2.72 (0.324)	Agree

อุปสรรคที่มีผลต่อการประกอบอาชีพการเกษตรของเกษตรกร

การศึกษาอุปสรรคที่มีผลต่อการประกอบอาชีพการเกษตรของเกษตรกรในประเด็นต่าง ๆ จำนวน 7 ประเด็น พบว่าเกษตรกรมีความคิดเห็นโดยภาพรวมต่ออุปสรรคทั้ง 7 ประเด็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.43) เมื่อ

พิจารณาในประเด็นย่อยต่าง ๆ พบว่าประเด็นที่เกษตรกรมีความคิดเห็นว่ามีผลต่อการประกอบอาชีพการเกษตรในระดับมาก ได้แก่ ราคาปัจจัยการผลิตที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ($\bar{X}$ =3.96) ความไม่แน่นอนของราคาผลผลิต ($\bar{X}$ =3.83) และความเสียหายของโครงสร้างพื้นฐานการชลประทาน ($\bar{X}$ =3.54) ตามลำดับ (Table 3)

Table 3 Obstacles affecting agricultural occupation of farmers

(n = 589)

Obstacles	$\bar{x}$ (SD)	Meaning
Climate change	3.37 (0.961)	Moderate
Changes in government regulations and subsidies	3.27 (1.074)	Moderate
Prices for fast-changing inputs, such as fuel oil, seed, fertilizer and pesticides	3.96 (0.892)	High
Product price uncertainty	3.83 (0.942)	High
Migration of rural workers to work in the city	2.81 (1.113)	Moderate
Collapse of irrigation infrastructure	3.54 (1.164)	High
Natural disasters that cause floods	3.21 (1.301)	Moderate
Total	3.43 (0.649)	High

ความสัมพันธ์ระหว่างระดับอุปสรรคที่มีผลต่อการประกอบอาชีพการเกษตรของเกษตรกรกับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการพึ่งพากันได้ในชุมชน

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุปสรรคในการประกอบอาชีพการเกษตรกับการพึ่งพากันได้ของคนในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมระดับอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพการเกษตรมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับการพึ่งพากันได้ในชุมชน ($r=0.113$, $P\text{-value}=0.006$) หมายความว่า ถ้าเกษตรกรเห็นว่ามีความยากลำบากในการประกอบอาชีพมากขึ้น จะมีความเห็นว่าสามารถพึ่งพาคนในชุมชนได้มากขึ้น เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของระดับอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพการเกษตรกับความคิดเห็นต่อการพึ่งพากันได้

ในชุมชนในแต่ละประเด็นย่อยพบว่า ประเด็นสำคัญของการพึ่งพากันได้ที่มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับอุปสรรคในการประกอบอาชีพของเกษตรกร ได้แก่ (1) เมื่อมีปัญหาสามารถขอความช่วยเหลือจากคนในชุมชนได้ ($r=0.183$) (2) คนส่วนใหญ่ในชุมชนนี้มีความเต็มใจช่วยเหลือได้เมื่อต้องการ ($r=0.172$) (3) เมื่อมีเรื่องเร่งด่วนมีคนในชุมชนที่พร้อมช่วย ($r=0.167$) (4) ถ้าใครยืมเงินจากคนในชุมชน ผู้ยืมจะนำเงินไปคืนแก่ผู้ที่ให้ยืม ($r=0.112$) และ (5) ความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ($r=0.095$) ตามลำดับ อธิบายได้ว่า ในความคิดเห็นของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ถ้าเกษตรกรเห็นว่าตนมีอุปสรรคในการประกอบอาชีพการเกษตร เขาจะรู้สึกว่ายังสามารถพึ่งพาคนในชุมชนได้ โดยคนส่วนใหญ่ในชุมชน

ยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือ ถ้าเป็นเรื่องเร่งด่วนคนในชุมชนก็พร้อมที่จะช่วย คนในชุมชนมีความรับผิดชอบหากยืมเงินจากคนในชุมชน ผู้ยืมจะนำเงินไปคืนแก่ผู้ที่ให้ยืม และเห็นว่าตนยังเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเสมอ ในทางตรงกันข้ามประเด็นที่มีความสัมพันธ์เชิงลบที่สำคัญได้แก่ (1) คนในชุมชนมักจะสนใจแต่เรื่องของตนเอง

($r=-0.104$) และ (2) ใครบางคนในชุมชนพยายามที่จะเอาเปรียบตน ($r=-0.103$) อธิบายได้ว่า เมื่อเกษตรกรเห็นว่าตนมีอุปสรรคในการประกอบอาชีพ จะไม่เกิดความรู้สึกหรือเห็นว่าคนในชุมชนไม่สนใจตนเพราะมัวแต่สนใจเรื่องส่วนตัว และไม่รู้สึกว่าใครสักคนในชุมชนพยายามจะเอาเปรียบตน (Table 4)

Table 4 The relationship between the level of obstacles in agricultural occupation and interdependence in the community

(n = 589)

Item	r	P-value
Most of the people in this community are honest and trustworthy.	0.086*	0.037
People in the community are always interested in their welfare.	-0.104*	0.012
Someone in this community has tried to take advantage of you.	-0.103*	0.012
You are not interested in the thoughts of others in the community.	0.000	0.991
Most people in this community are willing to help when they need it.	0.172**	0.000
You have a feeling of belonging to this community.	0.095*	0.021
When urgent matter, there are people in the community ready to help.	0.167**	0.000
When you have a problem, you can seek help from people in the community.	0.183**	0.000
If someone in the village borrows money from other people in the village, the borrower will bring the money back.	0.112**	0.006
You can leave your children with someone in the village, when away from home for one day or have urgent matters.	0.038	0.356
If you borrow a small amount of money from your neighbor because of urgent matters, neighbors will lend you free of interest.	0.005	0.909
If there are people like you in the village, they can make the village more livable.	-0.012	0.763
Overview	0.113**	0.006

**Correlation is significant at the 0.01 level. *Correlation is significant at the 0.05 level.

วิจารณ์ผลการวิจัย

การศึกษาความคิดเห็นต่อการพึ่งพากันได้
ในชุมชนของเกษตรกรในระบบชลประทานขนาดเล็ก
ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่
เป็นเพศชาย อายุค่อนข้างมาก จบการศึกษาระดับต่ำกว่า
ภาคบังคับ อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นเวลานาน และมี
หนี้สิน ซึ่งเป็นลักษณะโดยทั่วไปของเกษตรกรไทย คือ เป็น
แรงงานการเกษตรที่มีอายุมาก การศึกษาต่ำ และมีหนี้สิน
ลักษณะดังกล่าวเป็นจุดอ่อนที่มีโอกาสได้รับอุปสรรค
ในการประกอบอาชีพการเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพที่มีความ
เสี่ยงสูง เพราะต้องขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศ ราคา
ผลผลิต ตลอดจนการตลาดที่ไม่แน่นอน

เกษตรกรในระบบชลประทานขนาดเล็กใน
จังหวัดเชียงใหม่ เผชิญกับอุปสรรคที่มีผลต่อการประกอบ
อาชีพการเกษตรอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ในด้านราคาผลผลิตที่ไม่แน่นอน และราคาปัจจัยการผลิต
ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตลอดจนความเสียหายของ
โครงสร้างพื้นฐานการชลประทาน และพบกับอุปสรรค
ในระดับปานกลางในด้านการเปลี่ยนแปลงของสภาพ
ภูมิอากาศ ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ทำให้เกิดน้ำท่วม และ
ปัญหาการย้ายถิ่นของแรงงานในชุมชนไปทำงานในเมือง
อุปสรรคดังกล่าวมีผลกระทบอย่างมากต่อการประกอบ
อาชีพการเกษตรของเกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรที่ขาด
ศักยภาพในด้านความรู้ในการผลิต จำนวนแรงงาน และ
เงินทุนที่จะนำเทคโนโลยีมาใช้ในการประกอบการ
หรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

การวิจัยครั้งนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความ
คิดเห็นในระดับเห็นด้วยว่า ในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่
สามารถพึ่งพากันได้ กล่าวคือเมื่อมีปัญหาสามารถ
ขอความช่วยเหลือจากคนในชุมชนได้ คนส่วนใหญ่ในชุมชน
มีความเต็มใจที่จะให้ความช่วยเหลือได้เมื่อต้องการ คน
ส่วนใหญ่ในชุมชนมีความซื่อสัตย์และเชื่อถือได้ และเมื่อมี
เรื่องเร่งด่วนคนในชุมชนพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือได้
ซึ่งจะเห็นได้ว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่ดีต่อ

คนในชุมชนของตน และเห็นว่าสามารถพึ่งพาได้ เกษตรกร
เห็นด้วยอย่างยิ่งว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และคิดว่า
ถ้าคนในชุมชนมีลักษณะนิสัยคล้ายกับตนจะทำให้ชุมชน
น่าอยู่ ในทางตรงกันข้ามกลุ่มตัวอย่างไม่เห็นด้วยว่าคน
ในชุมชนสนใจแต่เรื่องของตนเองโดยไม่สนใจผู้อื่น

การพึ่งพาอาศัยกันชุมชนเป็นต้นทุนที่สำคัญ
ในการพัฒนาชุมชนให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น Brennan (2013)
กล่าวว่า ไม่มีใครอยู่ได้ด้วยตัวคนเดียว โดยปราศจากความ
ช่วยเหลือหรือสนับสนุนใด ๆ จากผู้อื่น แต่ละคนควรที่จะ
ทำงานร่วมกับผู้อื่นและให้การสนับสนุนกลุ่มและสมาชิก
ทุกคนให้บรรลุความสำเร็จในระดับที่สูงขึ้น นอกจากนี้
Open textbooks for Hong Kong (2016) ได้ระบุว่าการ
มีปฏิสัมพันธ์เป็นสิ่งสำคัญยิ่งเมื่อพิจารณาควบคู่
ไปกับการพึ่งพาซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่ม
คนทำงาน การพึ่งพาอาศัยกันและกันเกี่ยวข้องกับ
ความจำเป็นในการทำงานร่วมกันเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วง
ไปด้วยดี ในการทำงานแต่ละคนต้องทำงานของตนเองและ
ร่วมกันทำงานเพื่อให้กลุ่มทำงานได้ คนในกลุ่มต้องพึ่งพา
อาศัยกันและกันเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย เมื่อสมาชิก
ในกลุ่มมีการพึ่งพาอาศัยกันและกันได้ พวกเขาจะมีการ
เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน มีการติดต่อสื่อสารกันมากขึ้น
ทำให้เกิดประสิทธิผลของงานมากขึ้น

เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับอุปสรรค
ในการประกอบอาชีพการเกษตรกับการพึ่งพากันได้ของ
คนในชุมชน พบว่าระดับความคิดเห็นต่ออุปสรรคในการ
ประกอบอาชีพการเกษตรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับ
การพึ่งพากันได้ชุมชน เกษตรกรที่เห็นว่าตนมีอุปสรรค
ในการประกอบอาชีพการเกษตรจะมีความคิดเห็นว่าจะ
สามารถพึ่งพาคนในชุมชนได้ ซึ่งน่าจะมีสาเหตุมาจากการ
รู้จักคุ้นเคยกันเพราะอาศัยอยู่ในชุมชนด้วยกันมาเป็น
เวลานาน (โดยเฉลี่ย 48.54 ปี) และแต่ละคนมีสภาพ
พื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่แตกต่างกันมากนัก
เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อคนในชุมชนว่าส่วนใหญ่มีความ
ซื่อสัตย์และเชื่อถือได้ ดังจะเห็นได้จากการมีความคิดเห็น
ในระดับเห็นด้วยว่า ถ้าใครยืมเงินจากคนในชุมชนผู้ยืมจะ

นำเงินไปคืนแก่ผู้ที่ให้ยืม ลักษณะดังกล่าวเป็นทุนทางสังคมที่ดี ซึ่งเป็นทุนทางสังคมของชนบทไทย คือ ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันเป็นมรดกทางสังคมไทยมาโดยตลอด (Intria, 2017)

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาความคิดเห็นต่อการพึ่งพากันได้ในชุมชนของเกษตรกรในระบบชลประทานขนาดเล็กในจังหวัดเชียงใหม่ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้น้ำในเขตชลประทานขนาดเล็ก ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 51-60 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นเวลาเฉลี่ย 48.54 ปี มีรายได้เฉลี่ย 3,060.32 บาทต่อเดือน และมีหนี้สิน

ในด้านการพึ่งพากันได้ในชุมชนพบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยว่าชุมชนของตนสามารถพึ่งพากันได้ โดยเห็นว่าเมื่อมีปัญหาสามารถขอความช่วยเหลือจากคนในชุมชนได้ คนส่วนใหญ่ในชุมชนมีความเต็มใจให้ความช่วยเหลือเมื่อต้องการ คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนซื่อสัตย์และเชื่อถือได้ ตลอดจนเมื่อมีเรื่องเร่งด่วนคนในชุมชนพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือทันที

เมื่อศึกษาถึงอุปสรรคในการประกอบอาชีพของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง พบว่าเกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับมากกว่า มีปัญหาอุปสรรคในเรื่องราคาปัจจัยการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความไม่แน่นอนของราคาผลผลิต และความเสียหายของโครงสร้างพื้นฐานการชลประทาน

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่าระดับอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพการเกษตรของเกษตรกรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการพึ่งพากันได้ในชุมชน อธิบายได้ว่าเกษตรกรที่มีความเห็นด้วยว่าตนมีอุปสรรคในการประกอบอาชีพการเกษตร จะมีความคิดเห็นว่าตนสามารถพึ่งพาคนในชุมชนได้

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ Ostrom Center for the Advanced Study of Natural Resources Governance (OCeAN) สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย สำหรับทุนสนับสนุนการทำวิจัย และขอขอบคุณเกษตรกรผู้ใช้น้ำในระบบชลประทานขนาดเล็ก จังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์ในงานวิจัยนี้

เอกสารอ้างอิง

- Brennan, M.L. 2013. **The importance of interdependence.** [Online]. Available <https://psychcentral.com/blog/balanced-life/2013/06/the-importance-of-interdependence#1> (November 27, 2021).
- Intria, M. 2017. Social capital. **Narkbhutparitat Journal** 9(2): 14-25. [in Thai]
- Junthapong, S. and P. Thepkham. 2018. **Agricultural innovation: solution to Thailand's inequality problem part 1.** [Online]. Available https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/DocLib/_Article_11Apr2018.pdf (December 10, 2020). [in Thai]
- Open textbooks for Hong Kong. 2016. **Communication, interdependence, and group structure.** [Online]. Available <http://www.opentextbooks.org.hk/ditatopic/17339> (December 10, 2020).

- Petcharat, C., P. Phocherd and B. Kuensuwong. 2019. **Agricultural production patterns of rural Thai households' data from Townsend Thai data**. [Online]. Available <https://www.pier.or.th/abridged/2019/10/#top> (December 10, 2020). [in Thai]
- Phongrattananugul, S. and D. Sirikancharak. n.d. **Irrigation system and Thai agriculture**. [Online]. Available https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/Northern/DocLib_Article/ThailandIrrigationAgriSector (November 27, 2021). [in Thai]
- Posita, C. 2012. Rural Thai villages in capitalism. **The Journal of the Royal Society of Thailand** 37(4): 163-185. [in Thai]
- Punyasing, S. 2014. Self-development and indicators of farming families' well-being in accordance with sufficiency economy philosophy approach in Northeast Thailand. **Journal of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University** 31(3): 121-138. [in Thai]
- Thailand Plus. 2018. **Community way of life agriculture**. [Online]. Available <https://www.thailandplus.tv/archives/1777> (December 10, 2020). [in Thai]
- Weeraphanpong, A. 2014. Factors influencing self-reliance community: the case of Klongladmayom Community, Talingchan, Bangkok. **Governance Journal** 3(1): 59-82. [in Thai]
- Yamane, T. 1973. **Statistics: An Introductory Analysis**. 3rd. New York: Harper and Row Publication. 1130 p.